

Novel·la del deliri

Mirall sencer

Maria Bohigas
és directora
editorial del Club
Editor

Mercè Rodoreda
**La mort
i la primavera**
CLUB EDITOR, 1986
6ª EDICIÓ, 2006

Darrera versió
continua, a cura de
Núria Folch de Sales

**La mort
i la primavera**
FUNDACIÓ MERCÈ
RODOREDÀ, 1997

A cura de Carme
Arnau

MARIA BOHIGAS

“Tot el que m’ha dit de *La mort i la primavera* m’ha intrigat força, de manera queestic amb moltes ganes de llegir-ho. Potser és una obra mestra (de l’autora de *La plaça del Diamant* se’n pot esperar tot), potser és una equivocació de cap a peus. El que vostè me n’ha dit em fa témer que no s’hagi emprès un assumpte irreal, sense cap relació amb la gent de carn i ossos i els seus autèntics problemes, és a dir, tot al revés de *La plaça del Diamant*”, escriu a Rodoreda el seu editor Joan Sales el desembre del 1961. Irreal, irrealista, màgica, o encara novel·la del deliri, inspirada en pobles primitius, o prehistòrics, o exòtics, o potser en sectes ocultistes, *La mort i la primavera* sembla que no trobi lloc al banquet dels llibres catalans consagrats. Si més no, ha estat poc llegida: cinc reimpressions en vint anys, o sigui uns 500 lectors l’any, que el llibreter hauria de regraciar amb un petó a cada galta si es regraciés l’atreviment.

Convé tenir present que Rodoreda la va escriure mentre revisava

La plaça del Diamant: dues novel·les que van conviure com bessones al ventre, poden no tenir cap punt de contacte? “Les dones, deien, moren partides... La feina ja comença quan es casen. I si no s’han ben partit, la llevadora les acaba de partir amb ganivet o a cops de vidre d’ampolla i ja queden així per sempre, o estripades o cosides”, diu una de les dues: de quina tribu parla, de quin ritu fundat en quines fosques creences? Doncs de la tribu barcelonina dels anys trenta i de les creences que hi corren sobre la nit de nuvis: sobre les relacions entre home i dona de què tracta, entre altres formes d’horror, *La plaça del Diamant*. No se sol insistir gaire en el fet que la Colometa coneix el que més s’assembla a la pau prop d’un home capat per una bala durant la guerra: som gaire lluny dels mutilats del poble de *La mort...*, on cada any seleccionen un home per tirar-lo al riu, condemnant-lo, si no mor, a sobreviure esguerrat? L’objectiu del ritu és el manteniment de l’ordre al poble, un ordre donat d’una vegada per sempre i que no sofreix canvis. Fer-ho porta de dret a la gàbia del pres, d’on no se surt mentre no s’hagi perdut l’ús de la paraula. “El pres renilla!”, crida el poble, senyal que ha passat el perill; l’home per fi és bèstia mansa. Imposar un ordre que es vol immutable, enviar innocents a la mort per tal de mantenir-lo, castigar el dissident amb tractes que deshumanitzen: som gaire lluny dels autèntics problemes de la gent de carn i ossos? Rodoreda, escriptora catalana exiliada, no va arribar a Amèrica; va viure una segona guerra a França, i de París estant el retorn dels deportats. Quins eren els problemes que ella devia considerar autèntics?

“Al voltant de la gent de la meua època hi ha una intensa circulació de sang i de morts”, va escriure al pròleg de *Quanta, quanta guerra...* Les creences i lleis del poble de *La mort...* giren entorn de la sang i la mort. El factor que hi introdueix desordre és la manera de morir, i la primera transgressió que hi comet el protagonista és contra la mort ritual: obre els armaris on els adults tanquen els nens abans de celebrar la bacanal que acompanya el ritu d’encimentar la boca d’un home quan és a punt de morir. El desig per la seva marastra el durà després a profanar amb ella el bosc dels morts, en una escena que retira a la profanació de tombes a *Incerta glòria*, i el lloc del seu festeig serà el cementiri dels enterrats sense ànima, o els fora de la llei. Aquests intents de desacatar l’ordre no li són exclusius, sinó que “ja feia temps que els joves de la banda dels rentadors deien que s’havia de deixar morir la gent de la seva mort”, mentre que “els vells de l’escorxador deien que tot havia de ser com abans”. Hi ha, en *La mort...*, vents de guerra civil i aires



A l'esquerra, dibuixos dels personatges 'la marastra jugant als cavallets' i 'l'home del garrot'; a la dreta, 'les embarassades a la festa'



‘La mort...’ va quedar abandonada, i avui tenim dues edicions fundades en dues lectures antagòniques

de totalitarisme. Però sense coordenades històriques i geogràfiques, o sigui sense trets que els *normalitzin*, els actes humans apareixen com el que són.

Mutilats, submisos i dolents, els habitants del poble són tan de carn i ossos que Rodoreda potser va tenir por d’oferir al seu públic un mirall massa fidel. Si més no, costa d’entendre per què aquesta novel·la va quedar abandonada per d’altres i finalment inconclusa si durant vint anys va anunciar-la al

seu editor com la de més categoria literària de totes. Van prevaldre, per damunt de les ganes de dir el que havia de dir, les de tenir lectors? L’ordre en què treballa i publica les seves novel·les podria fer-ho pensar: *Mirall trencat* i *Jardí vora el mar*, preciosos fulletons populars, sembla que la desviïn d’un rumb que tanmateix no varia, ja que en els últims anys publica *Quanta, quanta guerra...*, plena d’ecos de *La mort...*

Sigui com sigui, Joan Sales no va poder satisfer mai la curiositat de llegir-la. Rodoreda va morir deixant-ne per ordenar les diverses versions, amb un “falta poquíssim” enigmàtic. Tan enigmàtic que n’existeixen avui dues edicions fundades en dues lectures antagòniques: la de Núria Folch i Pi, seguint la versió que més depura el text i i més concentra la trama en com el narrador, per desig, viola la llei del poble abans de sucumbir-hi; i la de Carme Arnau, que creu en un retorn tardà de Rodoreda a la versemblança psicològica i trenca ben trencat el tema principal per aclarir qui era el pare del protagonista. Joestic amb moltes ganes de veure la pel·lícula que no en va arribar a filmar Agustí Villaronga. Comemoradors del centenari, podríeu fer que existís? |